

# «بسم الله الرحمن الرحيم»

عنوان

## شاخصه های اخلاقی یاران امام زمان (عجل الله تعالی فرجه الشریف)

عاطفه دریس<sup>۱</sup>

### چکیده

یاران حضرت مهدی، بازوان توانمند ایشان و مایه پیروزی نهضت جهانی ایشان هستند. همه پیامبران از این همراهی بهره‌مند بوده و پیروزی‌هایی دست می‌یافتند. در ریشه‌کنی ستم و درهم کوبیده شدن پایه‌های کفر و استکبار و شرک و نفاق در صحنه‌ی عالم و تحقق آرمان حاکمیت توحید و عدالت در جهان، افزون بر وجود رهبری شایسته و معصوم، قانونی جامع و جهان و شمول به فراهم آمدن زمینه‌ها و شرایط لازم، به وجود یارانی زبده، کاردان و لایق و پای رکاب وابسته است. یارانی که قابلیت‌هایی در حد مطلوب و ایده‌آل داشته باشند تا بتوانند معویات رهبر و مقتدا آینه‌شان را در گستره گیتی جامعه عمل ببوشند. شاخصه های یاران حضرت و تلاش در راه کسب آن‌ها درواقع تلاش برای زمینه‌سازی ظهور و فرارسیدن آن روز مبارک است. در روایات، گرچه از این صفات، به‌عنوان شاخصه های یاران حضرت یاد شده است اما بدون تردید یکی از پیام‌های این روایات، برشمردن شرایط آرمانی یک منتظر است.

کلیدواژه: امام، مهدی، اخلاق، شاخصه

---

<sup>۱</sup>. طلبه سطح ۲، حوزه علمیه فاطمه الزهرا (سلام الله علیها)، آبادان

## مقدمه

همه ما حدیث معروف "من مات و لم یعرف امام زمانه مات میتة جاهلیته" را که شیعه و سنی از پیامبر اکرم نقل کرده‌اند کم‌وبیش شنیده‌ایم. زندگی انسان بر دایره اخلاق می‌چرخد. انسان در هر عصر و زمانی برای سعادت و آرامش روحی و روانی خود محتاج و نیازمند اخلاق است. اخلاق چیزی نیست که انسان یک‌مرتبه بتواند آن را کسب کند، بلکه باید از دوران کودکی تمرین کرده که تمام اخلاقیات در وجود آمد آدمی ملکه شود. اگر جامعه‌ای سالم می‌خواهیم باید فضایل اخلاقی را در افراد نفوذ دهیم جامعه بدون فضایل اخلاقی مرده است. این‌جا مساله اخلاق عمق زیادی پیدا می‌کند و سوال مهمی برایم رخ می‌نماید و به‌همین جهت بر آن شدم که با استفاده از آیات و روایات و کتاب‌هایی مانند: ۱. معنویت و اخلاق ۲. اخلاق از دیدگاه امام مهدی (علیه السلام) ۳. کتاب سلوک مهدوی در این مقاله به این موضوع بپردازم که یاران آن امام چه شاخصه‌های اخلاقی دارند؟

«من الله التوفیق»

## مفهوم لغوی و اصطلاحی امام

پیشوا، پیشرو، پیش، فراپیش.<sup>۱</sup>

امام عبارت است از جانشین پیامبر (صلی الله علیه و آله و سلم) در حفظ دین و سیاست دنیا و برخی تعریف را ریاست بالاصله عمومی در امر دین و دنیا می داند.<sup>۲</sup>

## مفهوم لغوی و اصطلاحی مهدی

(ادیان) نام قائم منتظر در نزد شیعیان. (ص) (قد) هدایت شده، هدیه دهنده.<sup>۳</sup> در روایات اسلامی، مراد از مهدی به صورت مطلق، همان موعود خاندان پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله و سلم) است که در دوره‌ای که دنیا را ستم فرا گرفته ظهور و عدل و داد برپا خواهد کرد. بنابر آموزه‌های شیعه، او امام دوازدهم است که اکنون در غیبت به سر می‌برد. در روایات شیعه امامیه از مهدی با تعبیری دیگر نیز همانند قائم آل محمد (عجل الله تعالی فرجه الشریف) یاد کرده‌اند.<sup>۴</sup>

## مفهوم لغوی و اصطلاحی اخلاق

جمع خُلُق، خوی ها، طبیعت باطنی، سرشت درونی، یا تهذیب اخلاق یا تهذیب نفس.<sup>۵</sup> به صفات درونی انسان گفته می‌شود که در او به صورت عادت در آمده است به گونه ای که عمل مربوط به آن صفت در جایی که موقعیت آن پیش می‌آید بدون درنگ از شخص سر بزنند.<sup>۶</sup>

## مفهوم لغوی و اصطلاحی شاخصه

---

۱. معین، فرهنگ فارسی، ص ۳۴۶

۲. سایت حوزه

۳. انوری، فرهنگ بزرگ سخن، ص ۷۵۱۷

۴. سایت حوزه

۵. معین. فرهنگ فارسی. ۱۷۴

۶. سایت دانشنامه اسلامی

شاخصه [خ ص] (ع ص) تانیث شاخص، چشم واگشوده نهاده، دهخدا. از ماده «شخوص» (بر وزن خلوص) در اصل، به معنای خارج شدن از منزل، یا خارج شدن از شهری به شهر دیگر است، و از آنجا که به هنگام تعجب و خیره شدن چشم، گویی می خواهد چشم انسان از حدقه بیرون بیاید، به این حالت نیز، شخوص گفته شده است؛ این حالتی است که در محشر به گنه کاران دست می دهد، آن چنان خیره می شوند که گویی چشم هایشان می خواهد از حدقه بیرون بیاید<sup>۱</sup>.

### تعریف شاخصه های اخلاقی

اخلاق به معنی رعایت فضیلت هایی چون خیرخواهی، گذشت، کمک به نیازمندان، راستگویی شجاعت، تواضع، اعتماد به نفس و دیگر خلقیات نیکو است<sup>۲</sup>. اخلاق، روح دین است؛ اخلاق انسانی برای هر انسانی روح دینداری او است؛ بعثت لا تتم مکارم الاخلاق؛ مکارم اخلاق یعنی انسان صبور باشد، متین باشد با انصاف باشد، خوش ذات باشد، نسبت به مردم خیرخواه باشد، خدوم باشد اهل کار باشد، مبتکر باشد، پیشرو باشد، تنبلی نکند؛ اینها همین اخلاقیات اسلامی است. مردم به اخلاقیات خیلی احتیاج دارند. ما احتیاج به یک انقلاب اخلاقی داریم؛ برای اینکه در خودمان و در آحاد مردمان، صفات رذیله را ریشه کن کنیم و اخلاق مُسلم حقیقی را با همان خصوصیتی که در روایات و آیات کریمه ی قرآن هست، در مردم ریشه بدهیم<sup>۳</sup>.

### اهمیت اخلاق

در جامعه ای که خُلقیات، اخلاق حسنه و مکارم اخلاق رایج باشد، انسان ها از اخلاق نیکو از گذشت، برادری، احسان، عدل، علم و حق طلبی برخوردار باشند، انصاف بین آنها باشد، صفات رذیله در میان آن ها حاکم و رایج نباشد، در بهشت

---

<sup>۱</sup> سایت دانشنامه اسلامی

<sup>۲</sup> . بیانیه گام دوم انقلاب، ۲۲/۱۱/۱۳۹۷

<sup>۳</sup> . بخشیان، صداقت، قوام، معنویت و اخلاق، ص ۲۰۸ و ۲۰۹

زندگی خواهند کرد. اگر اخلاق در جامعه تامین شد، عدالت اجتماعی تامین می‌شود، جامعه آباد می‌شود و انسان‌ها در بهشت زندگی می‌کنند ولو در همین دنیا.

اگر اخلاق مردم، اخلاق اسلامی و قرآنی شد، تمام وعده‌های قرآن درباره‌ی این ملت تحقق پیدا خواهد کرد... پس، باید این ایمان و این اخلاق اسلامی را به اعماق روح مردم رساند.

جامعه‌ی ما، به برکت انقلاب، اخلاقش به سمت اخلاق الهی، گردش قابل توجهی کرد؛ اگرچه این گردش کامل نیست و باید بازهم ادامه پیدا کند، مواظب باشید که این حرکت به سمت اخلاق اسلامی ادامه پیدا کند و اگر این گونه شود جامعه‌ی ما از عدالت اجتماعی برخوردار خواهد شد!

## ضرورت اخلاق

در سطح عالم، مشاهده می‌کنیم عمده فجایعی که بر سر بنی آدم می‌آید. ناشی از اخلاق سوء و فسادهایی است که در اخلاق افرادی از نوع بشر هست شما همین ظلم‌هایی را که در سطح دنیا می‌شود نگاه کنید اگر در ریشه و پایه همه آن‌ها دقت کنید، یک عنصر سوء اخلاق وجود دارد. در مجموعه نظام جمهوری اسلامی، از دین و اخلاق تهی ماندن، یک علامت صد درصد منفی است. هر کس که دین و اخلاق را بیشتر دارد، به لب و حقیقت جمهوری اسلامی نزدیک است. اگر ما از لحاظ اقتصادی به بالاترین مقام برسیم و از لحاظ سیاست، همین اقتدار و عزتی را که امروز داریم، چند برابر کنیم، ولی اخلاق‌های مردم ما و اخلاق‌های اسلامی نباشد در میان ما گذشت، صبر و حلم و خوش‌بینی نباشد، اساس کار از بین خواهد رفت. اساس کار، اخلاق است. همه این‌ها مقدمه اخلاق حسنه است. جامعه بدون برخورداری افراد از خلیات نیکو، نمی‌تواند به هدف‌های والای بعثت پیامبر دست پیدا کند.<sup>۲</sup>

---

<sup>۱</sup> . بیخشیان، صداقت، حسینی، برگرفته از معنویت و اخلاق، ص ۲۰۸ و ۲۰۹

<sup>۲</sup> . همان، ص ۲۱۲ و ۲۱۳

از شب تا به صبح در حال قیام و رکوع و سجودند و بامدادان بر مرکب هایشان سوارند. آنانند راهبان شب و شیران روز».

یکی از بارزترین شاخصه های دولتمردان، کارگزاران و یاوران ویژه حضرت مهدی عجل، تهجد و شب زنده داری با قرآن و نماز و مناجات است. آنان همانند صیقل تا دادن کمان به وسیله آهنگر، با قرآن دیدگانشان را جلا می دهند و جامه های حکمت و معرفت را از قرآن، هر صبح و شام، سر می کشند. معارف قرآن را در گوش جانیشان جای می دهند و از این راه به حقیقت توحید و معرفت خداوند راه می یابند. آنان شب های خویش را با نماز و مناجات و تلاوت قرآن به صبح می آورند. آوای مناجات و نماز و تلاوت قرآنشان تمام فضا را معطر می کند. عبادت بالنده شبانه، ایشان را از مجاهدت توفنده روزانه باز نمی دارد. صبحگاهان، ایشان را از مجاهدت توفنده روزانه باز نمی دارد. صبحگاهان، ایشان را پر روحیه و نیرومند، آماده برای هرگونه فداکاری و جان فشانی و خدمت گذاری در رکاب امامشان می نگری.

## ۹. پیروز در امتحانات الهی

فرازی از صحف ادريس عليه السلام: «و انتخبت لذلك الوقت عبادا إمتحنت قلوبهم للإيمان حشوتها بالورع و الاخلاص و اليقين و القوى و الخشوع و الصدق و الحلم و الصبر و الوقار و التقى و الزهد؛ ... و برای آن زمان (ظهري) بندگانی را بر گزیدم که دلهاشان را به ایمان آزمودم و آنان را از ورع، اخلاص، یقین، پارسایی، خشوع، راستی، شکیبایی، وقار، وارستگی و زهد سرشار کردم»!

## ۱۰. قاطع و استوار در برابر مشکلات

«ولا يخافون لومة لائم؛ از سرزنش هیچ سرزنش کننده ای نمی هراسند.»

---

۱. مجلسی، بحار الأنوار الجامعة لدرر أخبار الأئمة الأطهار عليهم السلام ج ۱۱، ص ۱۵۱

امیر المؤمنین امام علی (علیه السلام) در تفسیر آیه فوق فرمود: «هم أصحاب القائم؛ ایشان اصحاب و یاران ویژه قائمند». امیر المؤمنین علیه السلام: «كلهم ليوث قد خرجوا من غاباتهم لو أنهم هموا بازالة الجبال لازالوها عن مواضعها؛ تمامشان شیرانی اند که از بیشه هایشان به در آمده اند و اگر اراده کنند، کوهها را از جا بر می کنند».

تعبیر استعاری فوق که به افتخار سرداران و یاوران مهدی موعود عج از زبان مطهر امیر المؤمنین علیه سلام صادر شده است، کنایه و استعاره ای است از صلابت، قاطعیت، همت و شجاعت یاوران و دولتمردان آن حضرت که در اوج اراده، قاطعیت، و همت های والایند و دارای قلبی مستحکم همچون پاره های فولادند: «جعلت قلوبهم كزبر الحديد». رادمردانی که در طریق عبودیت و مجاهدت در راه خدا سختکوش و پرتلاشند: «مجدون في طاعة الله» و شمشیر های خود را بر زمین رانمی نهند تا آن هنگام که خداوند راضی شود. «لا يكفون سيوفهم حتى يرضى الله عزو جل». همانانی که در انجام وظیفه و ادای حقوق امام زمان عج از خداوند یاری می طلبند.

## ۱۱. آماده برای هر گونه مجاهدت

امام صادق علیه السلام: «ليعدن أحدكم لخروج القائم عليه سلام ولو سهما فان الله تعالى اذا علم ذلك من نيته رجوت لان ينسئ في عمره؛ هریک از شما باید خود را برای ظهور قائم (علیه السلام) آماده نماید، اگرچه فراهم سازی یک تیر. هرگاه خداوند متعال کسی را دارای چنین نیتی بداند، امیدوارم عمر او را طولانی گرداند. امام صادق «علیه السلام» برای رادمردانی که با تمام توان خود را برای ظهور مولایشان آمده می کنند، آرزوی طول عمر می نماید تا توفیق درک حضور و خدمت گزاری در رکاب مولایشان را بیابند و این تمنای معصوم علیه السلام در حق ایشان تحقق خواهد یافت.

## ۱۲. قانع و ساده زیست

امیر المؤمنین امام علی (علیه السلام) : «إِنَّهُ يَأْخُذُ الْبَيْعَةَ عَنْ أَصْحَابِهِ أَنْ... لَا يَكْنُزُوا ذَهَبًا وَلَا فِضَّةً وَلَا بَرًّا وَلَا شَعِيرًا وَ يَرْضُونَ بِالْقَلِيلِ وَ يَلْبَسُونَ الْخَشَنَ مِنَ الثِّيَابِ وَ يَتَوَسَّدُونَ التُّرَابَ عَلَى الْخُدُودِ؛ هَمَانَا أَوْ أَوْ أَصْحَابِ وَ يَارَانِشَ پِيْمَانِ مِي گيرد كه... طلا و نقره نيندوزند و گندم و جو برای خود انبار نکنند و به کم راضی باشند و لباس های خشن بپوشند و خاک را متکای خویش سازند». مهدی موعود عج، به هنگام ظهور، از یاوران و سرداران خویش بر دنیا گریزی و قناعت و ساده زیستی عهد و پیمان می گیرد تا به دنبال ثروت اندوزی نباشند و ساده ترین لباس ها و مسکنها را برای خویش برگزینند، به کم قانع و راضی باشند و خاک را رختخواب و متکای خویش سازند، تا بتوانند آن گونه که شایسته خداوند است، در راهش جهاد کنند: «...و یجاهدون فی الله حق جهاده»<sup>۱</sup>.

یاری، یاوران و دولتمردان مهدوی تا از قید تعلق به دنیا و مظاهر آن نرهیده باشند و تا دل در گرو ثروت و جاه و مقام نهاده باشند، هرگز نخواهند توانست در راه خدا حق مجاهدت را به جا آورند یاری گر جامهدی موعود در برپاسازی دولت عدالت مدار جهانی باشند.

## ۱۳. آبادگر و عدالت گستر

امام صادق (علیه السلام): «یفرق المهدی أصحابه فی جميع البلدان ویأمرهم بالعدل و الاحسان ویجعلهم حکاما فی الاقالیم و یأمرهم بعمران المدن؛ " حضرت مهدی یارانش را در همه شهرها پراکنده می کند و به آنها دستور می دهد که عدل و احسان را شیوه خود سازند و آنها را فرمانروایان کشورهای جهان گردانند و به آنها فرمان می دهد که شهرها را آباد سازند»  
دولتمردان و کارگزاران مهدوی، خود از متن مردم ستمدیده و مستضعف برخاسته اند: «و نريد أن نمُن علی الذین استضعفوا فی الارض ونجعلهم ائمة و نجعلهم الوارثین؛

<sup>۱</sup>. کاشانی، به سوی ظهور ص ۹۴



ما می خواهیم بر آنان که در زمین خوارشان شمرده اند، منت نهیم و آنان را پیشوایان (مردم) گردانیم و ایشان را وارث زمین کنیم.» آنان طعم تلخ ظلم و بی عدالتی، طعم گزنده فقر و نداری و ویرانی، را با تمام وجودشان چشیده اند از این رو به هنگام فرمانروایی و پیشوایی بر اهل جهان، عدالت گستری آبادسازی و احسان به مردم را سرلوحه کار خویش قرار می دهند و این همان عهد و پیمانی است که مولایشان آنان را به سویش فرا می خواند: «به آنها دستور می دهد که عدل و احسان را شیوه خود سازند و آنها را فرمانروایان کشورهای جهان و آنان را فرمان می دهد که شهرها را آباد سازند»<sup>۱</sup>.

### نتیجه

حضرت مهدی در عرصه جهانی تحولات بنیادی ایجاد می کند اقدامات حضرت مهدی عجل فقط در عرصه کرامات و معجزه های حضرت خلاصه نمی شود. بلکه خداوند یارانی را برای نصرت او ذخیره کرده و با یاری آنان جامعه مهدوی حاصل می شود. یاران خاص حضرت ۳۱۳ نفر هستند که به تعداد اصحاب پیامبر اکرم در جنگ بدر است. در روایت آمده است که اینان از بهترین و زبده ترین افراد بشر هستند و قدرت اجرایی بسیار بالایی دارند و هر کدام توانایی اداره مملکتی را دارا هستند. روایت از آنان به عنوان رجال الهی پرچمداران، امراء، وزراء، خواص و حاکمان الهی و مانند آنان یاد کرده است. و این تعبیر ماهیت حقیقی آنان را روشن تر می سازد. یاران حضرت مأموریت های متعددی در رکاب امام زمان دارند. که از جمله آنها مبارزه با انحرافات و برداشت های نادرست از مبانی دینی است تبیین درست معارف دینی عمران و آبادی کشورها و برقراری عدالت از مسئولیت های خطیر آنان هستند.

---

۱. همان، ص ۹۶-۹۸

## فهرست منابع

※قرآن

۱. انوری، حسن، فرهنگ بزرگ سخن، تهران، ۱۳۸۴.
۲. بخشیان، ابوالقاسم، صداقت، علیرضا، حسینی، قوام، معنویت و اخلاق، ناشر محمد و آل محمد، سال نشر ۱۴۰۰.
۳. بن بابویه قمی، محمد بن علی، کمال الدین و تمام النعمه، ج ۲، ناشر: اسلامیه- مکان، چاپ: تهران، چاپ دوم، سال چاپ ۱۳۹۵.
۴. بحارالانوار الجامعه لدرر اخبار الائمه الاطهار، ج ۲۹، چاپ سوم، ۱۴۰۳ ق.
۵. طبرسی، احمد بن علی، احتجاج، ج ۲، مترجمه: نظام الدین احمد غفاری مازندرانی، سال چاپ ۱۳۹۲.
۶. نرم افزاز مجموعه سخنرانی های دکتر حسن عباسی، عنوان جامعه ی مهدوی
۷. حیدر کاشانی، محمدباقر، سلوک مهدوی، کتاب راهکارهای علمی برای تربیت مهدوی، چاپ اول، سال ۱۳۸۶.
۸. طوسی، الغیبه، چاپ دوم، ۱۴۱۱ ق.
۹. حیدری، محمد باقر، به سوی ظهور، چاپ اول، سال ۸۵.
۱۰. بحارالانوار الجامعه لدرر اخبار الائمه الاطهار، ج ۱۱، چاپ سوم، تهران، ۱۳۹۲ ش.
۱۱. مجلسی، بحار الانوار، بحارالانوار، ج ۵۳، چاپ سوم، انتشارات تهران، ۱۴۰۳ ق.
۱۲. محمدی اشتهاری، محمد، نگاهی بر زندگی حضرت مهدی، چاپ چهارم پاییز ۱۳۸۱. اربلی، کشف الغمه، ج ۲، مکتبه الحیدریه، ۱۴۲۷ ق.
۱۳. مجلسی، محمد باقر، بحارالانوار، ج ۵۲، چاپ چهارم.
۱۴. معین، محمد، فرهنگ فارسی، چاپ ۱۸، تهران، ۱۳۸۰.
۱۵. سایت حوزه
۱۶. سایت کاروان صادقیه